

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРЬСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01 Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Державного університету
«Житомирська політехніка»
протокол від «31» серпня 2023 р. № 10

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Цивільна безпека та охорона праці»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 014.016 «Середня освіта (Захист України)»
освітньо-професійна програма «Захист України та національне
лідерство»

Рекомендовано на засіданні
кафедри маркшейдерії
протокол від «28» серпня 2023 р. № 7

Розробники: к.т.н., доц. кафедри маркшейдерії
к.т.н., доц. кафедри маркшейдерії

Іськов С.С.
Криворучко А.О.

Житомир
2023

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 2

Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Цивільна безпека та охорона праці» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 014.016 «Середня освіта (Захист України)» освітньо-професійна програма «Захист України та національне лідерство» / **С.С. Іськов, А.О. Криворучко.** – Житомир: Житомирська політехніка, 2023. – 24 с.

Упорядники:

Іськов Сергій Станіславович, кандидат технічних наук, доцент кафедри маркшейдерії, Житомирська політехніка

Криворучко Андрій Олексійович, кандидат технічних наук, доцент кафедри маркшейдерії, Житомирська політехніка

Відповідальний за випуск:

Іськов Сергій Станіславович, кандидат технічних наук, доцент кафедри маркшейдерії, Житомирська політехніка.

Рецензенти:

В.о. зав. кафедри, кандидат технічних наук **В.О. Шлапак** (кафедра маркшейдерії ім. проф. М.Т. Бакка, Житомирська політехніка);

Кандидат педагогічних наук, доцент **Н.П. Плахотнюк** (кафедра теоретичної та прикладної лінгвістики, Житомирська політехніка)

© Іськов С.С., 2023

© Криворучко А.О., 2023

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 3

ПЕРЕДМОВА

Мета вивчення дисципліни – надання знань, умінь, здатностей (компетенцій) для здійснення ефективної професійної діяльності шляхом забезпечення оптимального управління охороною праці на підприємствах (об'єктах господарської, економічної та науково-освітньої діяльності), формування у студентів відповідальності за навколишнє середовище, особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях з врахуванням ризику виникнення техногенних аварій та природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації.

Завдання вивчення дисципліни полягає у набутті студентами знань, умінь і здатностей (компетенцій) ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим врахуванням ризику виникнення техногенних аварій і природних небезпек та врахуванням вимог охорони праці та гарантуванням збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у різних сферах професійної діяльності.

Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних **компетентностей**, визначених освітньо-професійною програмою «Захист України та національне лідерство» спеціальності 014.016 «Середня освіта (Захист України)»:

ЗК9. Здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу.

ФК7. Здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами); використання здоров'язбережувальних технологій під час освітнього процесу.

ПК4. Здатність до підготовки системи навчання учнів щодо оволодіння ними практичними навиками цивільного захисту та надання домедичної допомоги.

ПК7. Здатність ефективно використовувати об'єкти навчально-матеріальної бази навчального закладу, технічні засоби навчання, навчальну зброю, боєприпаси, інженерне майно під час навчального та виховного процесу із предмета «Захист України».

ПК8. Здатність навчити учнів порядку проведення рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, знань про заходи та послідовність забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт; вибору оптимальних способів рятування.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних **програмних результатів** навчання за освітньо-професійною програмою «Захист України та національне лідерство» спеціальності 014.016 «Середня освіта (Захист України)»:

ПРН6. Проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технологій здоров'язбереження під час освітнього процесу, способів запобігання та протидії негативним впливам на особистість, налагоджувати ефективну співпрацю з учнями та батьками (особами, які виконують їхні функції).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 4

ПРН13. Демонструвати знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтувати необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.

ПРН14. Знає зміст шкільного курсу «Захист України», демонструє знання військової справи, домедичної допомоги та цивільного захисту населення і навички їх застосування для вирішення практичних завдань.

Основні загальнокультурні та професійні компетенції

В результаті вивчення дисципліни бакалаври повинні бути здатними до вирішення професійних задач діяльності, пов'язаних з забезпеченням життя, здоров'я і працездатності під час роботи з урахуванням вимог цивільної безпеки та мати такі основні загальнокультурні та професійні компетенції з охорони праці:

Загальнокультурні компетенції

- здатність до ефективного використання положень нормативно-правових документів в своїй діяльності;
- володіння основними методами збереження здоров'я та працездатності виробничого персоналу;
- вміння визначити коло своїх обов'язків за напрямом професійної діяльності з урахуванням завдань з цивільної безпеки (ЦБ);
- знання методів та інструментарію моніторингу надзвичайних ситуацій (НС), побудови моделей (сценаріїв) їх розвитку та оцінки їх соціально-економічних наслідків;
- здатність приймати рішення з питань ЦБ в межах своїх повноважень.

Професійні компетенції

в виробничо-технологічній діяльності:

- обґрунтування вибору безпечних режимів, параметрів, виробничих процесів (в галузі діяльності);
- ефективне виконання функцій, обов'язків і повноважень з охорони праці на робочому місці, у виробничому колективі;
- проведення заходів щодо усунення причин нещасних випадків і професійних захворювань на виробництві;
- проведення ідентифікації, дослідження умов виникнення і розвитку НС та забезпечення скоординованих дій щодо їх попередження відповідно до своїх професійних обов'язків;
- обрання і застосовування методик з прогнозування та оцінки обстановки в зоні НС, розрахунку параметрів уражальних чинників джерел НС, що контролюються і використовуються для прогнозування, визначення складу сил, засобів і ресурсів для подолання наслідків НС;
- інтерпретування новітніх досягнень в теорії та практиці управління безпекою у НС.
- оцінювання стану готовності підрозділу до роботи в умовах загрози і виникнення НС за встановленими критеріями та показниками;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРЬСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	<i>Екземпляр № 1</i>	

в організаційно-управлінській діяльності:

- проведення заходів з профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності;
- здатність до організації діяльності у складі первинного виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці;
- методичне забезпечення і проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці серед працівників організації (підрозділу);
- забезпечення якісного навчання працівників організації (підрозділу) з питань ЦБ, надання допомоги та консультацій працівникам з практичних питань захисту у НС;

в проектно-конструкторській діяльності:

- впровадження безпечних технологій, вибір оптимальних умов і режимів праці, проектування та організація робочих місць на основі сучасних технологічних та наукових досягнень в галузі охорони праці;
- розуміння, розробка і впровадження превентивних та оперативних (аварійних) заходів цивільного захисту.

Методологічною основою курсу "Цивільна безпека та охорона праці" є науковий аналіз умов праці, технологічних процесів, виробничого обладнання, робочих місць, трудових операцій, організації виробництва з метою виявлення ризиків, шкідливих і небезпечних виробничих факторів, виникнення можливих аварійних та надзвичайних ситуацій. На основі аналізу ризиків розробляють заходи і засоби щодо усунення несприятливих виробничих факторів та створення безпечних і нешкідливих умов праці. На основі проведення ідентифікації, дослідження умов виникнення і розвитку НС розробляють і впроваджують превентивні та оперативні (аварійні) заходи цивільного захисту та забезпечують скоординовані дії щодо їх попередження.

Успіх функціонування системи управління охороною праці залежить від зобов'язань, що були прийняті на всіх рівнях управління, всіма підрозділами організації (підприємства), особливо її керівництвом (роботодавцем). Підприємство повинно провести сертифікацію СУОП, провести самооцінку і самодекларацію відповідності вимогам норм охорони праці і СУОП.

Науково-методичні принципи побудови курсу базуються на його соціальному значенні, характері впливу виробничих умов та надзвичайних ситуацій на організм людини та аналізі існуючих механізмів захисту, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

Курс "Цивільна безпека та охорона праці" як комплексна дисципліна базується на теоретичних положеннях природничих (фізика, хімія, математика, електротехніка, медицина) та суспільних (економіка, соціологія, психологія, право) наук і передбачає лекції, виконання практичних і самостійних завдань, розв'язання ситуаційних задач.

Процес вивчення дисципліни передбачає, що здобувач користується, крім підручника, законодавством України про охорону праці, цивільний захист та безпеку життєдіяльності, КЗПІ, а також спеціальною і навчальною літературою.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 6

1. ПРОГРАМА КУРСУ ТА САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Правові та організаційні питання охорони праці

Тема 1.1. Вступ. Загальні питання, правові та організаційні основи охорони праці

Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. Основні складові «Охорони праці». Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.

Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.

Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.

Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.

Фінансування охорони праці. Основні принципи і джерела. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат.

Тема 1.2. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці

Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення.

Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права.

Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	<i>Екземпляр № 1</i>	

Тема 1.3. Організація охорони праці на підприємстві. Навчання з питань охорони праці

Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.

Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.

Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.

Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці.

Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи кабінетів.

Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка.

Стимулювання охорони праці.

Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб.

Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.

Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Тема 1.4. Профілактика травматизму та професійних захворювань

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату. Склад повітря робочої зони: джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами (газами, паром, пилом, димом, мікроорганізмами). Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин. Контроль за станом

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРЬСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 8

повітряного середовища на виробництві. Заходи та засоби попередження забруднення повітря робочої зони.

Освітлення виробничих приміщень. Основні світлотехнічні визначення. Природне, штучне, суміщене освітлення. Класифікація виробничого освітлення. Основні вимоги до виробничого освітлення. Нормування освітлення, розряди зорової роботи. Експлуатація систем виробничого освітлення. Джерела штучного освітлення, лампи і світильники. Загальний підхід до проектування систем освітлення.

Змістовий модуль 2. ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА.

Тема 2.1. Засоби, методи аналізу, принципи здійснення оцінки, класифікація та моніторинг надзвичайних ситуацій.

Поняття про надзвичайні ситуації, їх класифікація і причини виникнення.

Класифікація надзвичайних ситуацій НС техногенного характеру НС природного характеру НС соціально-політичного характеру

Причини виникнення надзвичайних ситуацій аварії і катастрофи (на виробництві, транспорті, інженерних мережах і т.ін.), стихійні лиха (природні катаклізми): землетруси, бурі, урагани, повені, снігові замети і т.ін., епідемії, епізоотії, епіфітотії (значні розповсюдження інфекційних захворювань або уражень відповідно серед людей, сільськогосподарських тварин і рослин), збройні конфлікти та інші фактори соціального і політичного характеру.

НС техногенного характеру.

Наслідки аварій на радіаційно небезпечних об'єктах. Зони радіоактивного зараження на сліди радіоактивної хмари, рівень радіації на сліди радіоактивної хмари.

Наслідки аварій на хімічно-небезпечних об'єктах перевищення нормативних запасів СДОР; Порушення правил транспортування і зберігання СДОР; порушення вимог техніки безпеки під час використання СДОР у виробництві; вихід з ладу окремих агрегатів і трубопроводів; можливі терористичні акти.

Наслідки аварій на вибухо-пожежо-небезпечних об'єктах: повітряна ударна хвиля, можливе і побічне ураження людей уламками зруйнованих будинків, споруд, характеристика травм, радіуси осередку ураження кожної із зон руйнування в залежності від потужності вибуху.

Тема 2.2. Планування заходів, прогнозування обстановки, організація проведення невідкладних та рятувальних робіт. Прогнозування обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного і біологічного зараження.

Захист населення і територій в умовах надзвичайних ситуацій.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 24 / 9</i>

Основні принципи і способи захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій. Використання засобів індивідуального та колективного захисту населення.

Класифікація засобів індивідуального захисту (ЗІЗ). Засоби захисту органів дихання, засоби захисту шкіри, медичні засоби захисту. Засоби табельні, виготовлені промисловими підприємствами. Засоби найпростіші, виготовлені з підручних матеріалів.

Характеристика засобів індивідуального захисту. Час захисної дії фільтруючих протигазів. Характеристика промислових протигазів. Характеристика засобів захисту шкіри (ЗЗШ). Характеристика медичних засобів захисту.

Використання засобів колективного захисту. Характеристика засобів колективного захисту. Планувальні та конструктивні рішення сховищ. Системи життєзабезпечення. Протирадіаційні укриття. Планувальні та конструктивні рішення ПРУ.

Організація та проведення евакуаційних заходів захисту населення. Евакуаційні органи, їхні функції й задачі. Порядок проведення евакуації.

Радіаційний, хімічний і біологічний захист населення; режими радіаційного захисту робітників та службовців. Оповіщення населення про надзвичайну ситуацію, порядок надання інформації у сфері цивільного захисту. Дозиметричний і хімічний контроль. Порядок визначення і використання режиму радіаційного захисту робітників та службовців об'єкту.

Тема 2.3. Оцінка готовності об'єкта господарювання до функціонування в умовах надзвичайних ситуацій та принципи її здійснення. Методи розрахунку зон ураження від техногенних вибухів і пожеж та противибуховий і протипожежний захист ОГ.

Підвищення стійкості роботи об'єктів господарювання – головний фактор запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Захищеність робітників та службовців від уражаючих факторів надзвичайних ситуацій; здатність інженерно-технічного комплексу об'єкта (будівель, споруд, обладнання та комунально-енергетичних систем) протистояти руйнуючій дії уражаючих факторів аварій, катастроф, стихійного лиха та сучасної зброї; надійність постачання об'єкта електроенергією, водою, паливом, комплектуючими та сировиною; підготовленість об'єкта до проведення аварійно-рятувних та відбудовних робіт; оперативність управління виробництвом та здійсненням заходів ЦО в надзвичайних ситуаціях.

Норми проектування інженерно-технічних заходів ЦО. Запобігання виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Забезпечення захист населення та знизити масштаби руйнувань (пожеж, затоплень, заражень).

Підвищення стійкості роботи об'єктів господарювання і галузей економіки. Створення умови для успішного проведення робіт по ліквідації

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 10

наслідків надзвичайних ситуацій. Вимоги до розміщення об'єктів господарювання.

Оцінка стійкості роботи об'єкту господарювання. Послідовність і зміст оцінки стійкості об'єкта. Послідовність оцінки стійкості роботи об'єкта. Оцінка стійкості об'єкта до дії повітряної ударної хвилі. Оцінка стійкості об'єкта в умовах радіоактивного зараження. Оцінка стійкості об'єкта в умовах хімічного зараження.

Зниження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Тема 2.4. Забезпечення заходів та дій в межах єдиної системи цивільного захисту.

Державна політика у сфері цивільного захисту України в умовах надзвичайних ситуацій. Зовнішні загрози. Внутрішні загрози.

Цивільний захист. Наслідки НС.

Правові й організаційні основи та принципи цивільного захисту. Основа державної політики у сфері захисту населення і територій. Мета державної політики у сфері цивільного захисту. Вирішення проблем природно-техногенної безпеки України. Запобігання виникненню НС Реагування на НС

Принципи цивільного захисту. Єдина державна система цивільного захисту населення і територій. Основні завдання ЄДСЦЗ.

Структура ЄС ЦЗ. Кожна підсистема має чотири рівні: загальнодержавний, регіональний, місцевий і об'єктовий. Склад підсистеми: органи управління ЄС ЦЗ; сили і засоби; резерви матеріальних та фінансових ресурсів; системи зв'язку, оповіщення та інформаційного забезпечення.

Органи управління цивільним захистом та їх функції. Урядовий орган державного нагляду у сфері ЦЗ. Органи оперативного реагування на НС у сфері ЦЗ. Органи мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи та інших НС. Постійні органи управління. Органи повсякденного управління.

Сили цивільного захисту:

а) сил центрального підпорядкування: оперативно-рятувальна служба цивільного захисту; спеціальні (воєнізовані) і спеціалізовані аварійно-рятувальні формування та їх підрозділи; аварійно-відновлювальні служби; авіаційні та піротехнічні підрозділи; формування особливого періоду; підрозділи забезпечення та матеріальних резервів та ін.

б) регіональних і місцевих сил: аварійно-рятувальні формування і підрозділи; спеціалізовані аварійно-рятувальні служби (АРС); сили і засоби місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; сили і засоби підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності і підпорядкування; добровільні рятувальні формування.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 24 / 11</i>

Тема 2.5. Дії під час надзвичайних ситуацій різного рівня та захист населення при цьому

Режими функціонування ЄС ЦЗ. Режим повсякденного функціонування; режим підвищеної готовності, режим надзвичайної ситуації, воєнний режим.

Організація цивільного захисту (ЦЗ) на об'єкті господарювання.

Основні заходи у сфері цивільного захисту. Оповіщення та інформування. Спостереження і лабораторний контроль. Укриття населення у захисних спорудах в разі виникнення НС. Здійснення заходів з евакуації населення. Інженерний захист території. Медичний захист населення. Психологічний захист. Біологічний захист. Екологічний захист. Радіаційний і хімічний захист. Захист населення від несприятливих побутових або нестандартних ситуацій.

Державна стандартизація з питань безпеки у НС, експертиза, нагляд і контроль, декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 12

2. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЯКІ ВИНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

Кредитний модуль 1

1. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном.
2. Основні розділи дисципліни. Суб'єкти і об'єкти охорони праці.
3. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці.
4. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.
5. Конституційні засади охорони праці в Україні.
6. Законодавство України про охорону праці.
7. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці.
8. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів.
9. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.
10. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.
11. Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.
12. Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП.
13. Національні стандарти України з охорони праці.
14. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.
15. Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура.
16. Інструкції з охорони праці.
17. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.
18. Фінансування охорони праці. Основні принципи і джерела.
19. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат.
20. Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення.
21. Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права.
22. Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.
23. Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.
24. Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 24 / 13</i>

25. Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.
26. Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.
27. Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці.
28. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи кабінетів.
29. Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка.
30. Стимулювання охорони праці.
31. Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання.
32. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи.
33. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки.
34. Навчання з питань охорони праці посадових осіб.
35. Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників.
36. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.
37. Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.
38. Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності.
39. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві.
40. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості.
41. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.
42. Основи фізіології праці. Роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини. Втома.
43. Гігієна праці, її значення. Чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці.
44. Загальні підходи до оцінки умов праці та забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці.
45. Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату.
46. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату.
47. Склад повітря робочої зони: джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами (газами, парою, пилом, димом, мікроорганізмами).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 14

48. Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин. Контроль за станом повітряного середовища на виробництві.
49. Заходи та засоби попередження забруднення повітря робочої зони. Вентиляція. Види вентиляції.
50. Організація повітрообміну в приміщеннях, повітряний баланс, кратність повітрообміну.
51. Природна вентиляція. Системи штучної (механічної) вентиляції, їх вибір, конструктивне оформлення. Місцева (локальна) механічна вентиляція.
52. Основні світлотехнічні визначення. Природне, штучне, суміщене освітлення.
53. Класифікація виробничого освітлення. Основні вимоги до виробничого освітлення.
54. Нормування освітлення, розряди зорової роботи.
55. Експлуатація систем виробничого освітлення. Загальний підхід до проектування систем освітлення.
56. Джерела штучного освітлення, лампи і світильники.
57. Джерела, класифікація і характеристики вібрації. Гігієнічне нормування вібрацій.
58. Методи контролю параметрів вібрацій.
59. Типові заходи та засоби колективного та індивідуального захисту від вібрацій.
60. Параметри звукового поля: звуковий тиск, інтенсивність, частота, коливальна швидкість.
61. Звукова потужність джерела звуку.
62. Класифікація шумів за походженням, за характером, спектром та часовими характеристиками.
63. Нормування шумів. Контроль параметрів шуму, вимірювальні прилади.
64. Методи та засоби колективного та індивідуального захисту від шуму.
65. Інфразвук та ультразвук. Джерела та параметри інфразвукових та ультразвукових коливань.
66. Нормування та контроль рівнів, основні методи та засоби захисту від ультразвуку та інфразвуку.
67. Вимоги охорони праці до розташування виробничого і офісного обладнання та організації робочих місць.
68. Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин.
69. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю.
70. Класифікація вибухо-небезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон.
71. Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту.
72. Пожежна сигналізація. Засоби пожежогасіння.
73. Дії персоналу при виникненні пожежі.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 24 / 15</i>

74. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах.
75. Вивчення питань пожежної безпеки працівниками.

Кредитний модуль 2

76. Держава як гарант безпеки людей за умов НС. Державна політика у сфері забезпечення безпеки і захисту людей при НС.
77. Конституція України про захист життя, здоров'я і безпеку людини. Закони України, інші нормативно-правові документи про захист населення від НС.
78. Єдина державна система цивільного захисту населення і територій від НС техногенного і природного характеру, структура та режими її діяльності.
79. Мета, завдання, принципи цивільного захисту населення і територій. Сили і засоби цивільного захисту.
80. Поняття про надзвичайні ситуації (НС). Класифікація та основні причини виникнення НС в Україні.
81. Медико-санітарні наслідки стихійних лих і техногенних катастроф.
82. Надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру та їх наслідки.
83. Прогнозування виникнення та наслідків НС на окремій території.
84. Основи оцінки обстановки в надзвичайних ситуаціях
85. Організація оповіщення про виникнення або загрозу НС. Сигнали оповіщення та зміст інформації для населення у разі виникнення або загрози виникнення НС у мирний і воєнний час. Дії населення за сигналами оповіщення.
86. Завдання спостереження і контролю в різних режимах функціонування єдиної системи захисту. Об'єкти, сили і засоби спостереження і контролю.
87. Засоби колективного захисту, їх призначення та класифікація.
88. Найпростіші укриття, їх захисні властивості, обладнання та порядок використання. 16. Герметичні укриття: призначення, можливості щодо захисту. Правила перебування у захисних спорудах.
89. Поняття про евакуацію та розосередження. Принципи і способи здійснення евакуації населення.
90. Підготовка та проведення евакуації населення з небезпечних районів. Розміщення евакуйованого населення у безпечних районах. Медичне забезпечення евакуації та розосередження населення.
91. Евакуаційні заходи, організація і планування евакуаційних заходів, особливості евакуаційних заходів у випадку аварій, катастроф і стихійних лих.
92. Заходи інженерного, екологічного, радіаційного і хімічного захисту території України.
93. Прогнозування виникнення НС на окремій території.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 16

94. Основні заходи безаварійного функціонування потенційно небезпечних об'єктів, створення комплексних систем захисту населених пунктів і об'єктів від НС.
95. Основи планування і застосування медичних сил і засобів на випадок НС.
96. Застосування профілактичних медичних препаратів, проведення необхідних гігієнічних та інших заходів.
97. Характеристика осередку біологічного зараження.
98. Поняття про карантин та обсервацію.
99. Здійснення заходів екстреної і специфічної профілактики. Протиепідемічний режим.
100. Планування діяльності, сили і засоби підрозділів психологічного забезпечення.
101. Своєчасне застосування психопрофілактичних методів.
102. Використання сучасних технологій психологічного впливу для нейтралізації негативного впливу на населення за умов НС.
103. Санітарна обробка персоналу, її види. Заходи санітарної обробки та порядок їх проведення.
104. Застосування засобів індивідуального захисту населення, класифікація.
105. Засоби захисту органів дихання, класифікація. Особливості захисту органів дихання у дітей.
106. Засоби захисту шкіри.
107. Засоби медичного захисту, класифікація та порядок застосування.
108. Мета, види і обсяги рятувальних та інших невідкладних робіт, сили і засоби їх ведення в районах стихійного лиха, аварії та осередку ураження.
109. Завдання і зміст рятувальних та невідкладних аварійно-рятувальних робіт. Заходи безпеки та медичне забезпечення.
110. Організація навчання населення основним правилам захисту і навичкам надання першої медичної допомоги.
111. Стійкість роботи лікувального закладу у НС, основні елементи.
112. Планування заходів цивільного захисту на об'єктах господарської діяльності.
113. Оцінка стійкості роботи лікувального закладу, основні напрями і необхідні заходи для її підвищення.
114. Медико-технічне забезпечення стійкої роботи лікувальної установи у НС.
115. Формування цивільного захисту лікувального закладу, їх призначення, застосування та дії за сигналами оповіщення.
116. Система екстреної евакуації. Організація евакуації лікувальної установи.
117. Організація медичного забезпечення.
118. Держава як гарант безпеки людей за умов НС. Державна політика у сфері забезпечення безпеки і захисту людей при НС.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 17

3. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Цивільна безпека та охорона праці» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 014.016 «Середня освіта (Захист України)» освітньо-професійна програма «Захист України та національне лідерство» / С.С. Іськов, А.О. Криворучко. – Житомир: Житомирська політехніка, 2023. – 24 с.

2. Методичні рекомендації для практичного вивчення модуля «Цивільний захист» навчальної дисципліни «Цивільна безпека та охорона праці» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 014.016 «Середня освіта (Захист України)» освітньо-професійна програма «Захист України та національне лідерство» / А.О. Криворучко. – Житомир: Житомирська політехніка, 2023. – 36 с.

3. Методичні рекомендації до теоретичного, практичного та самостійного вивчення теми «Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» навчальних дисциплін «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі» (для студентів денної та заочної форм навчання всіх спеціальностей) / С.С. Іськов, Р.В. Соболевський, М.С. Куницька, Н.М. Остафійчук. – Житомир: Житомирська політехніка, 2019. – 84 с.

4. Методичні рекомендації до теоретичного, практичного та самостійного вивчення теми «Атестація робочих місць за умовами праці» навчальних дисциплін «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі» (для студентів денної та заочної форм навчання всіх спеціальностей) (автори: Іськов С.С., Соболевський Р.В., Криворучко А.О., Камських О.В., Панасюк А.В.). – Житомир: Житомирська політехніка, 2020. 78 с. Електронне видання (Протокол НМР №1 від 21.05.2020 р.)

5. Методичні вказівки до практичного вивчення навчальних дисциплін «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі» для студентів всіх спеціальностей освітніх ступенів «бакалавр», «магістр» денної та заочної форм навчання (автори: Панасюк А.В., Іськов С.С., Камських О.В.). 2020. 58 с. Електронне видання. (Протокол НМР №1 від 21.05.2020 р.)

6. Охорона праці: Лабораторний практикум, частина 1 / Під редакцією В.Й. Сивка. – Житомир, ЖІТІ, 2001.- 63с.

7. Охорона праці: Лабораторний практикум, частина 2 / Укладачі В.Й. Сивко, О.В. Дерев'яноко. – Житомир, ЖДТУ, 2007.- 80 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 18

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Закон України «Про охорону праці».
2. Кодекс законів про працю України
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».
4. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».
5. Кодекс цивільного захисту України.
6. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку».
7. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».
8. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».
9. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки».
10. ДСТУ 2293:2014 «Охорона праці. Терміни та визначення основних понять».
11. ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення».
12. ДСанПіН «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу», затверджена наказом МОЗУ від 08.04.2014 р. № 248. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14>
13. ДСанПіН 3.3.2-007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», затверджено Постановою Головного державного санітарного лікаря України від 10 грудня 1998 р. № 7. Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=2445>
14. ДСН 3.3.6.042-99 Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.
15. НПАОП 0.00-4.09-07 «Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 55.
16. НПАОП 0.00-4.11-07 «Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 56.
17. НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15.
18. НПАОП 0.00-4.15-98 «Положення про розробку інструкцій з охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 29.01.1998 р. № 9.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 24 / 19</i>

19. НПАОП 0.00-4.21-04 «Типове положення про службу охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255.

20. НПАОП 0.00-7.15-18 «Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями», затверджені наказом Мінсоцполітики від 14.02.2018 № 207. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0508-18>.

21. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.03.2001 р. № 270.

22. Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, затверджений Наказом МОН України від 16.05.2019 р. № 659.

23. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затверджений постановою КМУ від 17.04.2019 р. № 337.

24. Закон України № 1809-III від 8 червня 2000 р. „Про захист населення і територій у надзвичайних ситуаціях техногенного і природного характеру.

25. Кодекс цивільного захисту України редакція від Редакція від 05.10.2023 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

26. Положення „Про єдину державну систему запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру”, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 1998 р. № 1198.

27. Положення “Про порядок проведення евакуації у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру”, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2001 р. № 1432.

28. Закон України „Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення” .

29. Закон України „Про правовий режим надзвичайного стану” від 16 березня 2000 року №1550-III.

30. Закон України № від 14 січня 1998 р. „Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань”.

31. Закон України „Про пожежну безпеку” № 618/97-ВР від 5 листопада 1997 року.

32. Загальні вимоги до розвитку і розміщення потенційно небезпечних виробництв з урахуванням ризику надзвичайних ситуацій техно-генного походження. // Наукові керівники: чл.-кор. НАН України С.І. Дорогунцов, генерал-лейтенант Б.Ф. Гречанінов. – К: НАН України РВПСУ, 1995. – 120 с.

Основна

1. Бакка М.Т. Основи безпеки життєдіяльності людини / Бакка М.Т., Редчиць В.С., Сивко В.Й.. – Житомир., РВВ ЖІТІ, 1997, 340с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 20

2. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. – 308 с.
3. Гандзюк М.П. Основи охорони праці: Підручник. – 2-те вид./За ред.. М.П. Гандзюка. / Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. – К.: Каравела, 2004. – 408с.
4. Гогіташвілі Г.Г. Основи охорони праці: Навч. посіб. – 4-те вид., випр. і доп. / Гогіташвілі Г.Г., Лапін В.М. – К.: Знання, 2008. – 302с.
5. Гришук М.В. Основи охорони праці: Підручник / М.В. Гришук. – К.: Кондор, 2008. – 240 с.
6. Губський А.Г. Цивільна оборона. Підручник для вищих навчальних закладів / А.Г. Губський. - К., Міністерство освіти, 1995, 216 с.
7. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці: Підручник. Видання 2 / В. Ц. Жидецький. – Львів: Афіша, 2004. – 320 с.
8. Охорона праці: Навчальний посібник / Кучерявий В.П., Павлюк Ю.Є., Кузик А.Д., Кучерявий С.В. – Л: «Оріяна-Нова», 2007. 368 с.
9. Мищенко І.М. Забезпечення життєдіяльності людини в навколишньому середовищі / І.М. Мищенко. – Кіровоград, 1998, 292с.
10. Москальова В.М. Основи охорони праці: Підручник / В.М. Москальова. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 672с.
11. Основи охорони праці : підручник / Одарченко М.С., Одарченко А.М., Степанов В.І., Черненко Я.М.. – Х.: Стиль-Издат, 2017. – 334 с. Режим доступу:
<https://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/1840/1/%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E%D0%A5%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%A6%D0%86.pdf>
12. Осипенко С.І. Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту : Навчальний посібник / Осипенко С.І., Іванов А.В.. – К., 2008. – 286с.
13. Охорона праці та цивільний захист: Підручник / О. Г. Левченко, О. І. Полукаров, В. В. Зацарний, Ю. О. Полукаров, О. В. Землянська. За ред. О. Г. Левченка. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 472 с.
14. Охорона праці та цивільний захист: Підручник / О. Г. Левченко, О. І. Полукаров, В. В. Зацарний, Ю. О. Полукаров, О. В. Землянська. За ред. О. Г. Левченка. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 420 с. Режим доступу:
https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/26895/1/OP_ta_TsZ_pidruchnyk.pdf
15. Охорона праці: Лабораторний практикум, частина І. / Під редакцією Сивка В.Й. – Житомир: РВВ ЖІТІ, 2001. – 63 с. Табл.24. Рис. 8.
16. Пожарова О. В. Охорона праці : навчальний посібник / О. В. Пожарова. - Одеса, 2022. - 86 с. Режим доступу:
<https://doi.org/10.32837/11300.18442>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 21

17. Коваленко Р. І. Підвищення ефективності процесу реагування аварійно-рятувальних формувань на локальні надзвичайні ситуації шляхом використання багатофункціональних комплексів зі знімними кузовами-контейнерами: монографія / Р. І. Коваленко, А. Я. Калиновський, О. М. Ларін – Х.: НУЦЗУ, 2020. – 120 с.

18. Сивко В.Й. Правові та організаційні основи охорони праці в Україні: Навчальний посібник / В.Й.Сивко. – Житомир: РВВ ЖІТІ, 2003. – 127 с.

19. Скобло Ю.С. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тищенко Л.М., Троянов М.М. – Київ: Кондор, 2003. – 424с.

20. Стеблюк М.Г. Цивільна оборона. Підручник / М.Г.Стеблюк.- К., «Знання-прес», 2003, 456 с.

21. Ткачук К.Н. Основи охорони праці. Підручник / Ткачук К.Н., М.О. Халімовський, В.В. Зацарний, Зеркалов Д.В. та ін. – К.: Основа, 2011. Режим доступу: <http://www.zerkalov.kiev.ua/node/12>

22. Цивільна оборона. Навчальний посібник / під ред. В.С. Франчука. - Львів. Афіша. 2000 р., 334 с.

23. Цивільний захист у схемах: навч. посібник / А.О. Собакарь, Д.Г. Казначєєв, В.Д. Поливанюк, О.І. Бойко. - Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 144 с.

24. Бедрій Я. Цивільний захист України: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Я. Бедрій, В. Малов. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017. — 392 с.

25. Цивільний захист: навчальний посібник / К. О. Левчук, Р. Я. Романюк, А. О. Толук — Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2016 р. — 325 с.

26. Швагер Н. Ю. Основи гігієни праці в схемах і таблицях : Навчальний посібник / Швагер Н. Ю., Комісаренко Т. А. - Кривий Ріг : Чернявський Д. О. [вид.], 2020. - 37 с. Режим доступу: <http://ds.knu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3096>

27. Шоботов В.М. Цивільна оборона. Навчальний посібник / В.М.Шоботов. - К., «Центр навчальної літератури». 2004, 438 с.

Додаткова

1. Депутат О.П. Цивільна оборона: Навчальний посібник / Депутат О.П., Коваленко І.В., Мужик І.С. - Л.: Афіша, 2001. - 336с.

2. Іванова І.В. Безпека життєдіяльності : навчально-контролюючі тести / Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П.. – Київ: "Саміт-книга", 2005. – 148 с.

3. Круковський О.П. Ризик орієнтований підхід до охорони праці та промислової безпеки. Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245316130&cat_id=245293169

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 22

4. Кулалаєва Н.В. Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання. Навчальний посібник / Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. - Київ, 2011. – 189 с.
5. Кулешов Н.І. Пожежна безпека будівель та споруд / Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. – Харків, 2004. – 271 с.
6. Надзвичайні ситуації. Основи законодавства України. – К., 1998. – 544 с.
7. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: “Тріада плюс”, 2010. – 648 с.
8. Охорона праці (практикум): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: «Тріада плюс», 2011 – 436 с.
9. Охорона праці: Підручник / Ткачук К.Н., Гурін А.О., Бересневич П.В., Іванчук Д.П., Ошм"янський І.Б. – К: «Охорона праці», 1998. – 348 с.
10. Рожков А.П. Пожежна безпека на виробництві. – К., 1997, – 448с.
11. Сивко В.Й. Розрахунки з охорони праці. Навч. посібник. – Житомир: РВВ ЖІТІ, 2001. – 148 с.
12. Смоляр В. І. Харчування в умовах радіонуклідного забруднення. – К.: Здоров'я, Український червоний хрест, 1991. – 32 с.
13. Хрутьба В.О. Практикум з курсу «Охорона праці в галузі» / В.О. Хрутьба - К.: Університет економіки та права «КРОК», 2012 – 58 с.
14. Черняков Г.О. Медицина катастроф. За редакцією І.В. Кочіна / Черняков Г.О., Кочін І.В., Сидоренко П.І., Букін В.Є., Костенецький М.І.. – Київ: Здоров'я, 2001. – 350 с

Інтернет-ресурси

1. <http://rada.gov.ua>, <https://zakon.rada.gov.ua/> – Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <https://dsp.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної служби України з питань праці.
3. <https://www.dsns.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій.
4. <https://www.me.gov.ua/> - Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.
5. http://www.sop.zp.ua/norm_zakon.php - Закони і Кодекси України.
6. http://www.sop.zp.ua/norm_npaop01.php - Нормативно-правові акти з охорони праці.
7. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
8. Бібліотечно-інформаційний ресурс (книжковий фонд, періодика, фонди на електронних носіях тощо) бібліотеки Житомирської політехніки, Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олега Ольжича

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 24 / 23</i>

(<http://www.lib.zt.ua/>, 10014, м. Житомир, Новий бульвар, (0412) 37-84-33), Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>, Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3 +380 (44) 525-81-04) та інших бібліотек .

9. Інституційний репозитарій Державного університету «Житомирська політехніка» (наукові статті, автореферати дисертацій та дисертації, навчальні матеріали, студентські роботи, матеріали конференцій, патенти, комп'ютерні програми, статистичні матеріали, навчальні об'єкти, наукові звіти).

ЗМІСТ

Передмова	3
1. Програма курсу та самостійне вивчення дисципліни	6
2. Перелік питань, які виносяться на екзамен	12
3. Методичне забезпечення	17
4. Список рекомендованої літератури	18

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/3/014.16.01/ Б/ОК8-2023
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 24 / 24</i>

ІСЬКОВ Сергій Станіславович
КРИВОРУЧКО Андрій Олексійович

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«Цивільна безпека та охорона праці»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 014.016 «Середня освіта (Захист України)»
освітньо-професійна програма «Захист України та національне
лідерство»

Електронне видання. Формат 30×42 / 4. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. акр. 1,56. Обл. вид. арк. 1,72.
